

اقدام پژوهی: چگونه یاددهی فعال را تجربه کنیم؟

Roshd
& Teachers

مژگان رشتچی، دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی
واحد شمال تهران و عضو هیئت تحریریه رشد

اشاره

یازدهمین همایش انجمن آموزش زبان و ادبیات انگلیسی (تلسی) تحت عنوان «نقش رشد حرفه‌ای در تربیت معلم زبان انگلیسی» توسطه «مؤسسه آموزش عالی تابران» و با همکاری «دانشگاه فرهنگیان» به مدت سه روز (۱۰ - ۸ آبان ماه سال جاری) در «پردیس شهیدبهبشتی» مشهد برگزار شد. براساس اعلام دبیر همایش، «دکتر خلیل مطلب‌زاده»، تعداد ۲۴۵ مقاله و ۴۰ پوستر در سه روز همایش ارائه گردید. سخنرانان اصلی همایش آقایان دکتر حسین فرهادی، سورش کاناگراجه و جرمی هارمر و سخنرانان مدعو خانم‌ها دکتر سیده سوسن مرندی، مژگان رشتچی و آقایان دکتر غلامرضا کیانی، محمدرضا هاشمی، رضا غفارثمر و رضا خانی بودند. علاوه بر مقالات شفاهی تعداد پنج کارگاه آموزشی در حوزه‌های تربیت مدرس زبان انگلیسی، آزمون‌سازی و کاربرد فناوری در آموزش زبان برگزار گردید. در جلسه‌ای با حضور کارشناس مسئول گروه زبان‌های خارجی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی و مؤلفان کتاب تازه‌تألیف پایه هفتم بحث‌هایی درباره این کتاب در جمع دبیران و کارشناسان استان خراسان رضوی مطرح شد. مجله رشد زبان خارجی با هدف انعکاس رویدادهای مهم حوزه زبان‌های خارجی در این همایش حضوری فعال داشت. آنچه در پی می‌آید خلاصه‌ای از متن سخنرانی عضو هیئت تحریریه رشد، دکتر مژگان رشتچی، در همایش یاد شده است.

مجله رشد زبان خارجی

● انعکاس تمام اطلاعات موجود در مورد یک موضوع خاص نیست.

موضوع اصلی در اقدام پژوهی این است که چگونه می توان روش آموزش خود را تغییر داد و با این تغییر بر روند یادگیری دانش آموزان تأثیر گذاشت.

اهداف اقدام پژوهی عبارتند از:

- فراهم آوردن دانش و درک جدید از مسائل آموزشی
- بهبود وضعیت آموزش و حل مشکلات درسی در کلاس و مدرسه و فراهم آوردن تغییر آموزشی در محیط های درسی

معلمان که اقدام پژوهی می کنند چه مشخصاتی دارند؟

- نسبت به پیشرفت حرفه و مدرسه خود احساس مسئولیت می کنند.
- خودکارند.
- در مورد نحوه تدریس خود به تأمل می پردازند.
- برای طراحی روش های پژوهشی خود اشتیاق دارند.

- به این ترتیب، می توان گفت که اقدام پژوهی
- یک کار پژوهشی منظم است که به معلم- پژوهشگران کمک

اقدام پژوهی فعالیتی مستمر است که همه معلمان برای پیشرفت در حرفه تدریس باید انجام دهند. یادگیری مؤثر حاصل اقدام پژوهی معلمان است. اقدام پژوهی نوعی پژوهش است که توسط معلمان، برای خودشان و در کلاس هایشان انجام می شود و موضوع آن دقیقاً با مسائلی که آن ها در کلاس های درس خود با آن مواجه اند، ارتباط دارد. تفاوت یک پژوهشگر با یک معلم- پژوهشگر این است که موضوعاتی که پژوهشگر در مورد آن ها به تحقیق می پردازد، ممکن است با مشکلاتی که معلم به شکل ملموس در کلاس با آن ها روبه روست فاصله داشته باشند. هدف اقدام پژوهی کسب اطلاعات در مورد چگونگی تدریس و یادگیری دانش آموزان است تا بتوان در نحوه و شکل تدریس تغییر به وجود آورد. نکته ای که باید در نظر داشت این است که اقدام پژوهی انعکاس مشکلات نیست؛ زیرا هر معلمی در کلاس خود یا مدرسه ای که درس می دهد مشکلاتی دارد که کم و بیش همه همکاران از آن ها اطلاع دارند. آنچه در اقدام پژوهی مدنظر است یافتن راه حل برای مشکلات آموزشی موجود است.

حتی اگر این مشکلات فقط به یک کلاس درس محدود باشند و از عمومیت آن ها اطلاعی در دست نباشد. پس می توان گفت اقدام پژوهی

- تحقیق کتابخانه ای نیست.
- یافتن مشکلات و بازگویی آن ها نیست.
- تحقیق در مورد زندگی نامه افراد نیست.

هدف اقدام پژوهی کسب اطلاعات در مورد چگونگی تدریس و یادگیری دانش آموزان است تا بتوان در نحوه و شکل تدریس تغییر به وجود آورد

- به طور کلی، مسئله آموزشی مسئله‌ای است که پاسخ آن توسط تحقیق‌های انجام شده مشخص نشده باشد و به عبارت دیگر با مطالعه نتوان برای آن راه‌حلی یافت.
- محدود باشد؛ یافتن راه‌حل برای پیشبرد توانش زبانی دانش‌آموزان موضوعی بسیار گسترده است که معلم می‌تواند آن را به یک مهارت مانند دستور و یا واژگان محدود کند.
- ملموس باشد؛ به عبارت دیگر، معلم در کلاس با آن مواجه شده باشد.
- قابل کنترل باشد؛ به عنوان مثال، «چه کنیم که دانش‌آموزان به انگلیسی فکر کنند» موضوع قابل کنترلی نیست که بتوان با استفاده از یک راهکار آن را حل کرد.
- پاسخ آن «بله» و «خیر» نباشد.

۲. گردآوری اطلاعات؛ در مورد مسئله، این کار به روش‌های مختلف از جمله پرسش‌های شفاهی از دانش‌آموزان، پرسش‌نامه کتبی، مشاهده، آزمون و کاربرد می‌تواند انجام پذیرد.

۳. تفسیر اطلاعات؛ بررسی اطلاعات به دست آمده که ممکن است کمی یا کیفی باشند و حاصل ابزارهایی هستند که از آن‌ها برای گردآوری اطلاعات استفاده کرده‌ایم.

۴. اقدام براساس شواهد موجود؛ با استفاده از اطلاعات به دست آمده، نقشه یا راهکاری را طراحی و براساس آن اقدام می‌کنیم. این اقدام باید در کلاس تغییری ایجاد کند.

۵. تأمل درباره نتایج؛ تأثیر اقدام خود را ارزیابی می‌کنیم تا بتوانیم نتیجه بگیریم که در روند کار بهبودی حاصل شده است یا خیر. اگر وضعیت بهتر شده باشد، باید از خود بپرسیم آیا شواهد آن را تأیید می‌کنند؛ مثلاً آیا نمره‌های دانش‌آموزان پیشرفت کرده است یا دانش‌آموزان احساس رضایت می‌کنند. اگر تغییری حاصل نشده باشد، باید از خود بپرسیم چه تغییراتی را می‌توانیم اعمال کنیم تا به نتایج بهتری برسیم.

نکات مثبت اقدام پژوهی

- تبدیل اطلاعات به چیزی معنادار
- یافتن راه‌حل برای نیازهای فوری
- رشد خودکارآمدی و مهارت‌های فکری معلم
- همکاری میان معلمان

می‌کند روش‌های یاددهی خود را بهبود بخشند و موجب پیشرفت وضعیت محیط‌های آموزشی خود و همکارانشان شوند. پس می‌توان گفت یک معلم- پژوهشگر نه تنها برای پیشرفت مدرسه خود بلکه در قبال حرفه خود و همکارانش نیز احساس مسئولیت می‌کند.

در اقدام پژوهی ایجاد ارتباط با سایر همکاران بسیار مؤثر و ارزشمند است؛ زیرا معلمان می‌توانند مشکلات و تجربیات حاصل از اقدام پژوهی خود را با آن‌ها در میان بگذارند و کار خود و دیگران را ارزیابی و قضاوت کنند. از نکات مثبت اقدام پژوهی، تمرکز بر یافتن راه‌حل برای مشکلاتی است که معلمان در حین آموزش با آن‌ها مواجه می‌شوند. اقدام پژوهی همچنین به معلمان فرصت می‌دهد در امور پژوهشی به فعالیت بپردازند و نتایج حاصل را تجربه کنند.

مراحل اقدام پژوهی

۱. مشخص کردن یک مسئله آموزشی که در کلاس با آن مواجه هستیم؛ اما پرسش این است که چگونه مسئله را مشخص کنیم و این مسئله چه مشخصاتی دارد.

- پیشبرد تدریس تعاملی
- بالا بردن آگاهی نسبت به انواع روش‌های تدریس
- پیشبرد نظریه‌های تدریس
- پیشبرد نظریه‌های تدریس به کارگیری راهکارهای آموزشی نو

چرا معلمان باید به تدریس به‌عنوان روندی پژوهشی نگاه کنند؟

زیرا روندهای یادگیری دانش‌آموزان بسیار پیچیده‌اند. دانش‌آموزان یک کلاس پیشینه‌های اجتماعی و خانوادگی متفاوتی دارند و از نظر مشخصات فردی با یکدیگر تفاوت دارند. مشخصات فردی هر دانش‌آموز حاصل محیط و عوامل وراثتی است. بنابراین، معلمان با محیطی ناهمگون در کلاس مواجه‌اند و همین موضوع نیاز به جست‌وجو برای یافتن مؤلفه‌هایی را که بتوانند بر یاددهی و یادگیری تأثیر بگذارند، ضروری می‌سازد.

باید به خاطر داشته باشیم:

- معلمان نمی‌توانند براساس دیدگاه و سلیقه شخصی خود تدریس کنند یا در حرفه خود به دانشی که در زمان تحصیل در دانشگاه آموخته‌اند، بسنده کنند.
- فعالیت‌های معلمان باید بر پایه پژوهش در یاددهی و یادگیری بنا شود.
- بنابراین، باید به امر آموزش به‌عنوان روندی نگاه کنیم که نیازمند جست‌وجو و کشف مسائل نو برای ایجاد تغییر در

روندهای معمول کلاسی است.

با به کار بستن اقدام پژوهی معلمان می‌توانند:

- محیط کلاس خود را به محیطی تبدیل کنند که در آن دانش‌آموزان بتوانند راهکارهای یادگیری خود را ایجاد کنند، بهبود ببخشند و بر دانش و مهارت‌هایی که نیاز دارند، تمرکز کنند.
- به یادگیری دانش‌آموزان کمک کنند و به روند پیچیده یاددهی ساختار منظمی بدهند.

آنچه که معلمان باید از خود بپرسند:

مشخصات فردی دانش‌آموزانی که به آن‌ها درس می‌دهم چیست؟

آن‌ها چه چیزهایی را باید بیاموزند؟

آن‌ها چگونه باید بیاموزند؟

من چگونه مطمئن شوم که چقدر آموخته‌اند؟

اقدام پژوهی فعالیتی چرخشی و مستمر است؛ به این معنا که حل یک مسئله آموزشی می‌تواند معلم را متوجه موضوع دیگری کند. البته باید به خاطر داشت که هر کلاس می‌تواند معلم را با مسئله جدیدی مواجه کند که نیازمند تمرکز است. اقدام پژوهی کاری سازنده است و منبع ایده‌های جدید و نوآوری در کلاس است؛ حتی اگر قابل تعمیم به کلاس‌های دیگر نباشد. هدف اقدام پژوهی بهبود و پیشرفت است نه بازگویی مشکلات آموزشی.

